

Małgorzata Błażejowska

Politechnika Koszalińska

PRAWNE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA BIOGAZOWNI ROLNICZYCH

LEGAL ASPECTS OF AGRICULTURAL BIOGAS PLANTS

Słowa kluczowe: biogazownie rolnicze, formy prawne, inwestorzy

Key words: agricultural biogas plants, legal forms, investors

Abstrakt. Dokonano analizy podstawowych aktów prawnych będących podstawą funkcjonowania inwestycji biogazowych. Przedstawiono charakterystykę występujących w Polsce biogazowni rolniczych pod względem ich lokalizacji, mocy i liczby w poszczególnych latach. Dokonano szczegółowej analizy form prawnych, w których prowadzą działalność właściciele biogazowni oraz uzasadniono ich konieczność wynikającą z zakresu odpowiedzialności za zobowiązania. Zbadano podstawowy profil działalności inwestorów i udział w rynku kapitału zagranicznego. Właścicielami 30% spośród 50 funkcjonujących w Polsce biogazowni rolniczych byli obcokrajowcy. Wśród inwestorów dominowały podmioty gospodarcze z branży spożywczej (50%) i deweloperzy (34%). Z uwagi na charakter działalności zdecydowana większość (65%) badanych podmiotów prowadziła działalność w formie spółek z o.o.

Wstęp

Biogazownia rolnicza jest korzystną inwestycją dla wielu grup społecznych i środowiska. Korzyści dla inwestorów to m.in. sprzedaż wyprodukowanego prądu i ciepła, certyfikatów oraz nawozu powstałego z przefermentowanego osadu. Natomiast okoliczni mieszkańcy pozyskują tanią energię elektryczną i ciepłą, nowy rynek zbytu oraz mają możliwość zagospodarowania nieuprawianych arealów pod rośliny energetyczne wykorzystywane w biogazowni. Dodatkowo dzięki nawożeniu osadem pofermentacyjnym mogą ograniczyć zużycie nawozów sztucznych i pestycydów. Gmina zaś zyskuje dodatkowe pieniądze z podatków, pozbywa się uciążliwych odpadów produkowanych w rolnictwie i w zakładach przetwórstwa rolno-spożywczego, a jednocześnie staje się przyjazna dla potencjalnych inwestorów. Ze względu na liczne korzyści i unijne zobowiązania związane z wytwarzaniem energii z odnawialnych źródeł energii (OZE), wskazane jest, aby takich inwestycji powstało w Polsce jak najwięcej. Rozwój rynku biogazu rolniczego jest ściśle związany z uwarunkowaniami prawnymi. Ważną rolę w tym procesie odgrywają również inwestorzy.

Material i metodyka badań

Celem badań była ocena uwarunkowań prawnych, w których funkcjonują biogazownie rolnicze w Polsce. Na podstawie analizy głównych aktów prawnych przedstawiono podstawy prawne ich funkcjonowania, wymogi i obowiązki ciążące na inwestorach. Na podstawie rejestru Prezesa Agencji Rynku Rolnego (ARR) dotyczącego przedsiębiorstw energetycznych zajmujących się wytwarzaniem biogazu rolniczego dokonano charakterystyki biogazowni rolniczych i ich właścicieli. Dane dotyczące formy prawnej, rodzaju prowadzonej działalności, składu osobowego, udziału kapitału zagranicznego, wysokości kapitału zakładowego w przypadku spółek prawa handlowego uzyskano z Krajowego Rejestru Sądowego (KRS), natomiast w przypadku osób fizycznych z – Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG).

Podstawy prawne funkcjonowania biogazowni rolniczych

Głównym aktem prawnym regulującym działalność w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego oraz wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego jest *Prawo energetyczne* [Dz.U. 1997, nr 54 poz. 348 z późn. zm.]. Jest to ustawa z 1997 roku, która była już wielokrotnie nowelizowana. W wyniku nowelizacji z 19.08.2011 roku [Dz.U. z 2011, nr 205, poz. 1208] ustanowiono rozszerzoną definicję biogazu rolniczego. Zgodnie z treścią art. 3 pkt 20a tej ustawy, biogaz rolniczy jest paliwem gazowym otrzymywanym w procesie fermentacji metanowej surowców rolniczych, produktów ubocznych rolnictwa, płynnych lub stałych odchodów zwierzęcych, produktów ubocznych lub pozostałości z przetwórstwa produktów pochodzenia rolniczego, lub biomasy leśnej, z wyłączeniem gazu pozyskanego z surowców pochodzących z oczyszczalni ścieków oraz składowisk odpadów. Kolejną istotną zmianą było rozszerzenie zakresu obowiązków nałożonych na sprzedawców z urzędu zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE, po średniej cenie jej sprzedaży w poprzednim roku kalendarzowym. Ponadto ustawodawca wprowadził zwolnienie od ponoszenia opłat skarbowych za czynności urzędowe związane z prowadzeniem rejestru. Działalność gospodarcza w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego oraz wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego stanowi od 1.01.2011 roku działalność regulowaną w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej [Dz.U. z 2004, nr 172, poz. 1807 z późn. zm.] i wymaga wpisu do rejestru przedsiębiorstw energetycznych zajmujących się wytwarzaniem biogazu rolniczego. Organem rejestrowym odpowiedzialnym za prowadzenie powyższego rejestru jest Prezes ARR.

Warunki, które musi uzyskać przedsiębiorca, zostały określone w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych [Dz.U. 2006, nr 169 poz. 1199]. Zgodnie z art. 5 tego aktu prawnego wytwórca jest obowiązany posiadać tytuł prawny do obiektów budowlanych, w których będzie wykonywana działalność gospodarcza oraz dysponować odpowiednimi urządzeniami technicznymi i obiektami budowlanymi, spełniającymi wymagania określone w szczególności w przepisach o ochronie przeciwpożarowej, sanitarnych i o ochronie środowiska, umożliwiającymi prawidłowe wykonywanie działalności gospodarczej. Ponadto właściciel biogazowni musi zarejestrować się w Centralnym Rejestrze Przedsiębiorców (CRP) administrowanym przez ARR. Działalność może wykonywać wytwórca, który nie był karany za przestępstwa skarbowe, przeciwko mieniu, wiarygodności dokumentów, a także przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi oraz obrotowi gospodarczemu. W przypadku wytwórcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną niebędącą osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, odpowiednio członkowie zarządu albo osoby uprawnione do reprezentowania nie powinny być karane za te przestępstwa. Przedsiębiorca spełniający wymagania prawne w celu uzyskania wpisu do CRP jest zobowiązany do złożenia poprawnie wypełnionego wniosku wraz z oświadczeniami. Prezes ARR w ciągu 7 dni od dnia jego złożenia wydaje przedsiębiorcy zaświadczenie o wpisie do rejestru. Wpis w rejestrze może zostać wykreślony na pisemny wniosek przedsiębiorstwa energetycznego lub z urzędu w przypadku, gdy przedsiębiorca nie przestrzega przepisów ustawy.

Na podmiotach wpisanych do rejestru biogazowni rolniczych ciążyą liczne obowiązki. Przedsiębiorstwo energetyczne wykonujące taką działalność jest obowiązane do wykorzystywania do produkcji wyłącznie surowców wymienionych w definicji biogazu rolniczego. Wytwórcy muszą na bieżąco prowadzić dokumentację dotyczącą wykonywanej działalności, obejmującą m.in. informacje związane z ilością i rodzajem użytych surowców wykorzystanych do wytworzenia biogazu rolniczego lub do wytworzenia energii elektrycznej z biogazu rolniczego oraz ilością wytworzonego biogazu rolniczego, ciepła oraz energii elektrycznej. W terminie 45 dni po zakończeniu kwartału przedsiębiorcy są zobowiązani do sporządzania i przekazywania Prezesowi ARR sprawozdań kwartalnych zawierających informacje wynikające z prowadzonej dokumentacji. Właściciele biogazowni rolniczych muszą pamiętać o informowaniu Prezesa ARR o każdej zmianie danych zawartych w rejestrze, w szczególności o zakończeniu lub zawieszeniu wykonywanej działalności. Informacja o zmianie danych powinna zostać przesłana w terminie 14 dni od dnia zmiany tych danych, pod rygorem wykreślenia z rejestru. Poza tym wytwórcy mają obowiązek poddawania się wszelkim kontrolom i czynnościom sprawdzającym przeprowadzonym przez

służby kontrolne ARR. W myśl ustawy ARR ma upoważnienie do prowadzenia kontroli działalności objętej wpisem do rejestru, wymierzania kar pieniężnych, wydawania decyzji o wykreśleniu wpisu w rejestrze, a także decyzji o zakazie wykonywania działalności. W zależności od rodzaju stwierdzonej nieprawidłowości, wydanie ww. decyzji może oznaczać brak możliwości uzyskania ponownego wpisu do rejestru przez okres 3 lat od dnia jej wydania.

Biogazownie rolnicze w Polsce

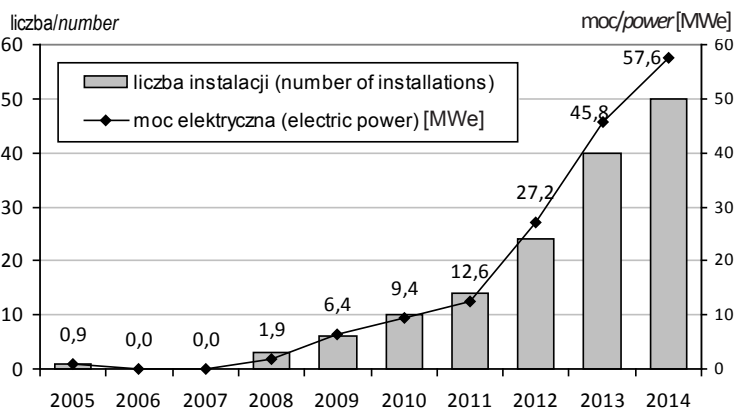
Mimo że sektor biogazowni w Polsce rozwija się stosunkowo powoli, z roku na rok przybywa ich coraz więcej. Aktualnie w rejestrze, według stanu na 8.05.2014 roku, znajduje się 50 instalacji o łącznej zainstalowanej mocy elektrycznej wynoszącej 57,6 MWe. Pierwsza w Polsce biogazownia rolnicza powstała w PawłóWKu (gmina Przechlewo) w 2005 roku przy fermie trzody chlewnej należącej do firmy Poldanor S.A. Obecnie spółka ta jest właścicielem aż 8 biogazowni o łącznej zainstalowanej mocy elektrycznej wynoszącej 7,4 MWe.

Dynamiczny rozwój biogazowni można zaobserwować już od 2009 roku. Dwa lata później w rejestrze figurowało 14 instalacji o łącznej mocy 12,6 MWe. W 2012 roku do rejestru biogazu wpisano 10 instalacji o mocy 14,6 MWe. W 2013 roku w rejestrze figurowało 40 inwestycji biogazowych o mocy 45,8 MWe. W 2014 roku do 8 maja wpisanych było już 9 instalacji. 17 z utworzonych biogazowni powstało przy fermach hodowli zwierząt, 3 przy gorzelniach, a 2 przy cukrowniach. Dla pozostałych substratem były odpady organiczne, np. kukurydza, trawa, rośliny energetyczne. Wspólnym celem dla każdej biogazowni jest produkcja czystej i ekologicznej energii z odpadów pochodzenia roślinnego i z przetwórstwa spożywczego. Rząd RP w dokumencie *Kierunki rozwoju biogazowni rolniczych w Polsce w latach 2010-2020* [M.P. z 2010, nr 74, poz.945] zadeklarował realizację planu, którego celem jest powstanie 2 tys. biogazowni rolniczych do 2020 roku. Zgodnie z prognozami, które podaje Instytut Energetyki Odnawialnej [www.ieo.pl], w trakcie realizacji znajduje się ponad 270 biogazowni (273 złożonych wniosków, z czego 46 uzyskało pozwolenie na budowę). W lokalizacji instalacji biogazowych widoczne jest zróżnicowanie. Biogazownie rolnicze występują przede wszystkim w Polsce północnej i zachodniej. Najwięcej, aż 8 biogazowni funkcjonuje w województwie pomorskim. Po 6 instalacji działa w województwach zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, wielkopolskim i dolnośląskim. Tylko jedna biogazownia występuje w województwach mazowieckim, opolskim, świętokrzyskim i podlaskim. Żadna biogazownia nie funkcjonuje w województwach śląskim, podkarpackim i małopolskim.

W rozwoju analizowanych inwestycji mają udział przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym: duńskim (Poldanor S.A.), niemieckim (Sudzucker Polska S.A., Preifer&Langnen Glinojek S.A., Eko-Energia Grzmiąca sp. z o.o.), amerykańskim (Cargill Poland sp. z o.o.), holenderskim (Farm-Frites Poland S.A.), austriackim (BiO-Power sp.z o.o.) i włoskim (Gospodarstwo Rolne w

Rysunek 1. Liczba i moc elektryczna biogazowni rolniczych w Polsce
Figure 1. The number and electric power of agricultural biogas plants in Poland

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARR [Rejestr przedsiębiorstw... 2014]
Source: own study based on data of the AMA [Rejestr przedsiębiorstw... 2014]

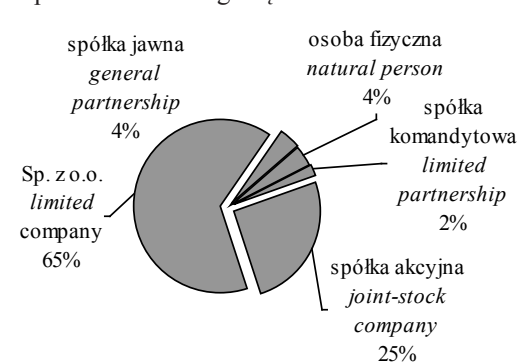
Bukowie sp. z o.o.). Łącznie właścicielami 30% zainstalowanych technologii są obcokrajowcy. Jak wynika z przeprowadzonych przez autora badań, 28% inwestycji realizowanych było przez spółki celowe, czyli podmioty tworzone i dostosowane funkcjami do konkretnego projektu. Założenie spółki celowej umożliwia realizację inwestycji kapitałochłonnej, zapewniając wyższe bezpieczeństwo prawne, elastyczność w pozyskiwaniu finansowania zewnętrznego i możliwość wprowadzenia innych udziałowców. W niektórych przypadkach były to inwestycje wieloosobowe. Dla przykładu w celu wybudowania biogazowni w Rypinie utworzono spółkę celową Biogazownia Rypin sp. z o.o., której udziałowcami są Spółdzielcza Grupa Producentów Trzody Chlewniej skupiająca 16 rolników, właściciel farmy wiatrowej „Wiatrak” Sp. z o.o., Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” i 2 inwestorów prywatnych [Podszucki 2012].

Z dokumentów rejestrujących działalność gospodarczą [www.ms.gov.pl] wynika, że inwestorami na rynku biogazowym są przede wszystkim przedsiębiorstwa z branży spożywczej (50%), np. zakłady przetwórstwa mięsnego, cukrownie, gorzelnie. W przypadku 17 inwestycji (34%), inwestor ma siedzibę poza miejscem instalacji biogazowni, są to największe miasta Polski – w sześciu przypadkach jest to Warszawa, a w czterech Gdańsk. Jak wynika z analizy głównych profili działalności tych podmiotów gospodarczych, są to przede wszystkim deweloperzy realizujący projekty inwestycji biogazowych na sprzedaż. Najmniejszy udział w rynku biogazowni rolniczych mają duże gospodarstwa rolne (10%) i przedsiębiorstwa z branży energetycznej (6%).

Formy prawne biogazowni rolniczych

Z uwagi na kapitałochłonność inwestycji i wysokie ryzyko ekonomiczne związane z prowadzeniem tej działalności najwięcej biogazowni rolniczych (65%) funkcjonuje w formie spółek z o.o. W związku z tym, że jest to spółka kapitałowa i ma osobowość prawną, za zobowiązania odpowiada tylko spółka całym swoim majątkiem, a nie wspólnicy. Co prawda za zobowiązania spółki mogą odpowiadać solidarnie członkowie zarządu, ale tylko wtedy, gdy egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna. Jednak zgodnie z art. 299, § 2 Kodeksu spółek handlowych (KSH) [Dz.U. z 2000, nr 94, poz. 1037 z późn. zm.], członek zarządu może się uwolnić od odpowiedzialności, jeżeli wykaże, że we właściwym czasie zgłosił wniosek o ogłoszenie upadłości oraz że nieszczęście postępowania układowego nastąpiło nie z jego winy albo że pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz nieszczęścia postępowania układowego wierzyciel nie poniósł szkody.

Co czwarta biogazownia (25%) była własnością spółki akcyjnej. Forma ta z reguły jest tworzona dla przedsięwzięć większych niż prowadzone przez spółkę z o.o., dlatego wymagania odnośnie kapitału zakładowego są również znacznie bardziej wygórowane – minimalny kapitał

Rysunek 2. Formy prawne biogazowni rolniczych
Figure 2. Legal forms of agricultural biogas plants
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KRS i CEIDG

Source: own study based on data from the KRS and CEIDG

wy musi wynosić 100 tys. zł. W przypadku właścicieli analizowanych biogazowni były to kwoty wielokrotnie wyższe. Rekordzistą była spółka ENEA Wytwarzanie S.A. z kapitałem w wysokości 2 mld zł. Pozostałe spółki akcyjne były wyłącznie zagraniczne, wśród nich 2 spółki wchodzące w skład koncernów o globalnym zasięgu – Sudzucker S.A. z kapitałem 198,9 mln zł i Preifer&Langnen Glinojec S.A. z kapitałem 193,1 mln zł. Spółka akcyjna stanowi najbardziej sformalizowany typ spośród wszystkich typów normatywnych spółek handlowych [Michalski 2010]. Spółka akcyjna odpowiada za swoje zobowiązania wyłącznie swoim majątkiem własnym, natomiast odpowiedzialność jej akcjonariuszy ogranicza się do ryzyka utraty przypadających na nich części majątku spółki,

w tym zwłaszcza udziału w kapitale zakładowym. W przypadku spółki akcyjnej ustawodawca nie zastosował zatem rozwiązania analogicznego do przewidzianego w art. 299 KSH, który odnosi się do spółki z o.o., a mocą którego rozszerzono odpowiedzialność za zobowiązania na członków zarządu. Tylko 3 zarejestrowane biogazownie rolnicze to spółki osobowe, 2 spółki jawne (AWW Wawrzyniak i Wielkopolski Indyk). W spółce jawnej odpowiedzialność za zobowiązania spółki ponoszą wszyscy wspólnicy solidarnie z pozostałymi wspólnikami oraz ze spółką, bez ograniczeń, całym swoim majątkiem, zarówno obecnym, jak i przyszłym. W tym przypadku obowiązuje zasada subsydiarnej odpowiedzialności wspólników. Oznacza ona, że wierzyciel może prowadzić egzekucję z majątku wspólnika dopiero, gdy egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna. Jednakże analiza przepisów art. 8 §1 w związku z art. 22, §2 w związku z art. 31, §1 i 2 KSH pozwala przyjąć, że wspólnicy mogą zostać pozwani z tytułu odpowiedzialności za zobowiązania spółki niezależnie od tego, czy wierzyciel uprzednio wytoczył lub równocześnie wytoczy powództwo przeciw spółce [Tereszkiewicz 2008]. Jedną z zarejestrowanych spółek funkcjonuje w postaci spółki komandytowej – BIOGAZ Przemysław Łąkol sp. z o.o. spółka komandytowa. Jak wynika z nazwy, pod którą funkcjonuje przedsiębiorca komplementariuszem, czyli wspólnikiem ponoszącym odpowiedzialność bez ograniczenia jest Łąkol Sp. z o.o. Tak skonstruowana forma prawna pozwala na faktyczne ograniczenie odpowiedzialności komplementariusza za zobowiązania spółki do wysokości majątku spółki z o.o. Dwaj zarejestrowani przedsiębiorcy – Gospodarstwo Rolne „Kargowa” R. Maj i ZUH Wojciechowski Z. Wojciechowski prowadzą działalność gospodarczą jako osoby fizyczne i widnieją w CEIDG. Odpowiedzialność za zobowiązania w tym przypadku jest pełna i nieograniczona.

Wnioski

1. Na właścicielach biogazowni rolniczych spoczywa wiele wymogów prawnych i obowiązków wynikających z licznych aktów prawnych, które dotyczą zarówno samej inwestycji, jak i osób nią zarządzających.
2. Według stanu na 8.05.2014 roku w Polsce funkcjonuje 50 biogazowni rolniczych o łącznej mocy elektrycznej 57,6 MWe i co roku przybywa ich więcej. Najwięcej inwestycji tworzy się w północnej i zachodniej Polsce – 8 instalacji biogazowych funkcjonuje w województwie pomorskim, a w 6 województwach zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, wielkopolskim i dolnośląskim.
3. Z uwagi na charakter działalności i zakres odpowiedzialności za zobowiązania zdecydowana większość (65%) zarejestrowanych biogazowni rolniczych prowadzi działalność w formie spółek z o.o., a 25% należy do spółek akcyjnych. Ze spółek osobowych 2 działają w formie spółki jawnej, a 1 jako spółka komandytowa. Tylko w dwóch przypadkach właściciele biogazowni rolniczych prowadzili działalność gospodarczą jako osoby fizyczne.
4. W celu powstania 28% badanych biogazowni rolniczych utworzono spółkę celową. Prawie co trzecia biogazownia (30%) powstała dzięki zaangażowaniu kapitału zagranicznego i wejściu na polski rynek firm globalnych.
5. Inwestorami na rynku biogazowym są podmioty gospodarcze z branży spożywczej (50%), deweloperzy (34%), duże gospodarstwa rolne (10%) i przedsiębiorstwa z branży energetycznej (6%).

Literatura

- Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej, www.ceidg.gov.pl.
Instytut Energii Odnawialnej, www.ieo.pl, dostęp: 5.05.2014.
Kierunki rozwoju biogazowni rolniczych w Polsce w latach 2010-2020. 2010: Monitor Polski, nr 74, poz. 945.
Kodeks spółek handlowych, Dz.U. z 2000, nr 94, poz. 1037 z późn. zm.
Krajowy Rejestr Sądowy, www.ms.gov.pl/krs.
Michalski M. 2010: *Konstrukcja jurydyczna spółki akcyjnej*, [w:] A. Kidyba (red.), *Spółka akcyjna*, Wyd. Oficyna, Warszawa.
Podzucki G. 2012: *Biogazownia* własnością rolników, Kujawsko-Pomorski ODR [www.kpodr.pl/energia odnawialna], dostęp: 8.12.2012.

Rejestr przedsiębiorstw energetycznych zajmujących się wytwarzaniem biogazu rolniczego, www.arr.gov.pl, dostęp: 8.05.2014.

Tereszkiewicz P. 2008: *Odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki jawnej*, Wyd. Oficyna, Warszawa.

Ustawa o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, Dz.U. z 2006, nr 169 poz. 1199 z późn. zm.

Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. z 2004, nr 172 poz. 1807 z późn. zm.

Ustawa prawo energetyczne, Dz.U. 1997, nr 54 poz. 348 z późn. zm.

Summary

This article analyzes the basic laws underlying the operation of biogas investments. On the basis of the register of the President of the AMA presents the characteristics of existing biogas plants in Poland in term of geographical distribution, their power and quantity in particular years. Based on the Register of Entrepreneurs and CEIDG a detailed analysis of the legal forms in which the owners operate a biogas plants and justified their necessity arising from the responsibility for the liabilities. In addition, examined the basic profile of investors and market share of foregin capital. The owners of 30% of the 50 operating biogas plants in Poland are the foreigners. Among investors, dominated by the food industry (50%) and developers (34%). Due to the nature of the vast majority (65%) of the surveyed companies operates as a limited companies.

Adres do korespondencji
dr Małgorzata Błażejowska
Politechnika Koszalińska
Wdział Nauk Ekonomicznych, Zakład Prawa
ul. Kwiatkowskiego 6E, 75-343 Koszalin
tel. (94) 343 91 58, e-mail:blazejowska@op.pl